

Tere hea koolipere!

10. veebruar on ülemaailmne Turvalise interneti päev. Kutsume teie kooli seda päeva tähistama ning veebruarikuu teisel nädalal oma koolis interneti ja nutiseadmete kasutamise kui ka ohutuse teematikat käsitlema.

Ühtlasi palume teil teada anda, mida vahvat teie koolis selle päeva ja nädala raames tehti, ning sellest veebilehe vormi kaudu teada anda. Vormi leiате: <http://www.targaltinternetis.ee/2015/02/turvalise-interneti-paeva-tahistamine-koolides>.

Ootame teie lühiülevaadet toimunud üritustest ja tegevustest kuni **22.02.2015**. Kõik osalenud koolid saavad tunnistuse ning Vabariigi aastapäeval avaldame koolide, õpetajate ja klasside loetelu, kes on Eestis targalt internetis toimetamisel teistele eeskujuks.

Birgy Lorenz, Pelgulinna Gümnaasiumi it-õpetaja on koostanud ülevaate temaatilistest materjalidest (videod, mängud, testid, tunnikavad, etendused ja loengud), mida saate õpilastega teemade käsitlemisel kasutada.

Targalt internetis päeva raames kuulutame välja ka mitmeid konkursse: interneti naljade kogumine, t-särgi kavandi disainimine ning äppide tegemine learningapp.org vahendusel. Konkurss on nii õpetajatele, õpilastele kui ka lapsevanematele. Rohkem infot www.targaltinternetis.ee.

Head Turvalise interneti päeva!

Targalt internetis projekti meeskond

Kuidas tähistada koolis Turvalise interneti päeva?

Mida teha koolis Turvalise interneti päeval, 10. veebruaril ja selle nädala raames?	2
Kui teil on aega 5-10 minutit, siis võtke ette filmide vaatamine.....	2
Sobivad filmid noorematele õpilastele (1.-4. klass)	2
Sobivad filmid vanematele õpilastele (alates 5. klass).....	3
Muusika	4
Kui teil on aega 10-20 minutit, siis vaadake veidi pikemaid filme, mängige mängu või lahendage teste.....	4
Pikemad filmid.....	4
Mängud ja testid.....	5
Kui teil on aega 1-2 ainetundi, siis viige läbi temaatiline tund ja/või vaadake etendust	5
Tunnikavad	5
Etendus.....	6
Muud põnevat vaatamiseks	7
Kasulikud veebilehed.....	7

Mida teha koolis Turvalise interneti päeval, 10. veebruaril ja selle nädala raames?

Stsenariume on mitmeid.

Kui teil on aega 5-10 minutit, siis võtke ette filmide vaatamine.

Vaadake filmi ja peale seda küsige õpilastelt:

- millest film rääkis;
- kas selline asi võiks kellegagi meist või meie tuttavatest juhtuda;
- kuhu võiks pöörduda, kui selline asi on juhtunud;
- mida saaks teha, et seda vältida?

Sobivad filmid noorematele õpilastele (1.-4. klass)

Jänkujussi multifilmid

- **Jänkujuss saab interneti** (pikkus 3 minutit) Ühel hommikul tuuakse metsade vahele Jussi koju internet. Kuidas see täpselt juhtus?
Video: <https://www.youtube.com/watch?v=FnSEMnO6Ozg>
- **Jänku-jussi internetimaailm I** (pikkus 5 minutit) Jussi ja Jassi koju tuleb uus arvuti. Kas sellega saab nüüd kogu aeg mängida? Mis on üldse internet? Vaata ja saa teada koos Jussi ja tema sõpradega! Video: <https://www.youtube.com/watch?v=DL-oEnMvcRo>
- **Jänku-jussi internetimaailm II** (pikkus 5 minutit) Koos tiigriga seiklevad Juss ja tema sõbrad internetimaailmas. See on väga lihtne, kui tead reegleid!
Video: <https://www.youtube.com/watch?v=v75vy1epA-0>
- **Jänku-jussi internetimaailm III** (pikkus 5 minutit) Internetis, nagu ka päris elus, tuleb oma varandust võõraste eest kaitsta. Just sellepärast õpetab Juss oma sõpradele, kuidas õigesti salasõnu luua. Video: <https://www.youtube.com/watch?v=MCq4bl8C3Go>
- **Jänku-Jussi võlulingitus** (pikkus 5 minutit) Jänku-Juss sai jõululingituseks sellise erilise plaadi, mis viib kõik kuulajad korraks enda sisse kaasa.
Video: <https://www.youtube.com/watch?v=sGCofWKma7k>

Netilammaste multifilmid (NB! uued videod)

- Vanemad eestikeelsed videod: **Kasukata, Suur suu, Iluduskuninganna, Rõhitseja, Kätemaks, Üheksakümmend, Valge lammas, Salasõber, Ära tantsi koos huntidega** (ühe video pikkus 3 minutit) Videod: <http://et.sheeplive.eu>
- Uued eestikeelsed videod (uued videod on kättesaadaval subtiitritega - valige vasakul video all ääres Eesti lipp koos tekstimärgiga): **Pead sassis, Mobiilimaania, Lumesõda, Ostukorv, Jämekael, Käed üles!, Ilutulestik, Võõras mobiil, Teine kallas, Tuhat sõpra, Maskiball, Vastlamask** (ühe video pikkus 3 minutit). Videod: <http://et.sheeplive.eu> (valige tekstimärgiga Eesti lipp)

Sobivad filmid vanematele õpilastele (alates 5. klass)

Lühifilmid nutiseadmete kasutamisest (vaata rohkem infot <http://pariseltkavoi.ee>):

- **Identiteedivargus** (pikkus 3 minutit) Kohtuvad kaks tegelast, tutvumiskohaks on bussipeatus. Üks tegelane küsib teiselt tegelaselt infot ja asju ning saab kõik need. Kas käituksid nii ka päriselus? Video: https://www.youtube.com/watch?v=Q0XNi9n_qb8
- **Sotsiaalvõrgustik** (pikkus 3 minutit) Tegevus toimub ühistranspordis, kus jagatakse pilte, infot, videoid. Tegelasteks on noored, kes tõmbavad mängu kaasa kogu bussiseltskonna. Kas käituksid nii ka päriselus? Video: <https://www.youtube.com/watch?v=wtk9EJGFVNs>
- **Positsioneerimine** (pikkus 3 minutit) Tegevus toimub külatänaval ühe maja ees. Tütarlaps jalutab mööda autoga poistest, kes hakkavad temalt küsima, mis tal kodus on ja millal ta kodus ei ole. Tüdruk vastab ja seletab ausalt kõik ära nagu tegelikult on. Kas käituksid nii ka päriselus? Video: <https://www.youtube.com/watch?v=p2ypCEv2Tg8>

Videod, mis on loodud ITL ja BCS projekti „See on turvaline IT“ raames (NB! Siin kogumikus on all pool ka tunnikavad nende videote kasutamiseks ja testid):

- **Bioloogiaklass** (pikkus 1,5 minutit) Mina ja virtuaalmaailm. Video: <http://vimeo.com/58875241>
- **Sõbrakutse** (pikkus 2 minutit) Virtuaalmaailm ja kaaslased. Video: <http://vimeo.com/58875242>
- **Sünnipäev** (pikkus 1,5 minutit) Sotsiaalvõrgustikud. Video: <http://vimeo.com/58875243>
- **Uss** (pikkus 1 minut) Kuidas kaitsen enda arvutit/nutitelefoni? Video: <http://vimeo.com/58875244>

Lisaks humoorikaid lühivideoid:

- **Mida poisid tegelikult Facebookis teevad?** (pikkus 2 minutit) Šketsivideo Delfi Noorte hääles. Video: <http://noortehaal.delfi.ee/news/elu/vaata-ja-naera-eesti-poiss-on-teinud-naljaka-sketsi-mis-paljastab-mida-foisid-tegelikult-facebookis-teevad?id=70477265>
- **Üks laps sada nägu** (pikkus 1 minut) Isa filmis salaja selfie´sid tegevat tütar. Video: http://publik.delfi.ee/news/videod/opetlik-video-1-laps-100-nagu-isa-filmis-salaja-napakaid-selfiesid-klopsivat_tutart?id=69620909&fb_action_ids=10203891688066428&fb_action_types=og.recommends

Ingliskeelsed Turvalise interneti päeva videod ja temaatilised videod (video pikkus kuni 1 minut):

- **Ühendu viisakalt** Video: <http://youtu.be/rYAO0mFBI18>
- **See pole mäng, see on su elu!** Video: http://youtu.be/JJvue_LPaLY
- **Blokeeri kiusajad!** Video: <http://youtu.be/4oNXWi9L32I>
- **Eddi liitus mõtlematult!** Video: <http://youtu.be/vn5gmcjWs6I>
- **Tutvume ühiselt digimaailmaga** Video: <http://youtu.be/clzOvS3K90I>
- **Mõttele enne kui postitad** Video: <http://youtu.be/yIh1zzeICDM>
- **Sündinud tehnika peos** Video: <http://youtu.be/K0WY-LI3mVg>
- **Mis on sul mõttes? Laigime!** (2-3 minutit) <http://youtu.be/QxVZYiJKI1Y>

Muusika

- **Can we Auto-Correct Humanity?** (pikkus 3-4 minutit, inglise keeles) Prince räppvideo tehnoloogia kasutamisest. Video: <http://youtu.be/dRI8EIhrQjQ>
- **Inglismaal on talente!** (pikkus 8 minutit, inglise keeles) Laul kiusamisest ja küberkiusamisest. Video: <http://faithtap.com/1260/bars-and-melody-britains-got-talent/>
- **Eesti õpilaste laulud internetist (pikkus 2-4 minutit)** Nelja kooli õpilased esitavad oma laule internetist võistlusmängu Targalt internetis finaalvõistlusel. Videod: <http://www.targaltinternetis.ee/2014/05/kuula-opilaste-loodud-laule-internetist/>

Kui teil on aega 10-20 minutit, siis vaadake veidi pikemaid filme, mängige mängu või lahendage teste

Pikemad filmid

Kodukauplus Internet (NB! Uus) (pikkus 8 minutit, võimalik jaotada erinevateks osadeks) Iga osa juures saab arutleda erinevate teema üle - liigne avatus internetis, internetist ostmine, piraatlus, usaldusväärsed allikad, usaldusväärsed inimesed internetis. Tegemist on Kreekast pärit õppefilmiga, mis valmis 2014 aastal ja on saanud hulgaliselt auhindu ja tunnustust erinevatel filmikonkurssidel hariduse kategoorias. Filmi tegevus toimub poes, kuhu saabuvad kaupa ostma erinevad tegelased: kes soovib osta pilte või filme, kes autot, kes saada toetust dieediprogrammile, ning kes sõpru. Kõikidele lubatakse nende soovid täita, kui nad poodnikule teenuse eest tasuvad (krediitkaart, andmed vms). Ainult üks tegelane soovib enne ostmist mõelda.

Video: <https://www.youtube.com/watch?v=IzLgoXAd5Os>

Veel filme ja loenguid

- **Digitaalne kirjaoskus** (pikkus 12 minutit) Birgy Lorenz tutvustab läbi näpupaberi multika erinevaid lugusid, mis puudutavad digitaalset kirjaoskust: viitamine, plagiaat, info liikumise kiirus, õigused interneti ajastul, otsingumootorite kasutamine ja info kriitiline hindamine. Video: <https://www.youtube.com/watch?v=3CGQsDgM0pc>
- **Turvaline veeb** (pikkus 13 minutit) Anto Veldre räägib kuidas luua turvalist parooli. Loengu video: <https://www.youtube.com/watch?v=mdGkTXE9OxU>
- **Sotsiaalvõrgustikud ja privaatsus internetis** (pikkus 11 minutit) Anto Veldre räägib privaatsusest ja võrgustikest. Loengu video: <https://www.youtube.com/watch?v=2BmaLmgHHyo>

Mõned ingliskeelsed temaatilised videod:

- **Kadunud printsess** (pikkus 15 minutit, inglise keeles) Video: <http://youtu.be/kgCNGvL0g1g>
- **Tavalise eestlase päev** (pikkus 11 minutit, inglise keeles) Video: <http://youtu.be/GA0xSIs4Wj0>
- **#GameOn** (pikkus 23 minutit, inglise keeles). Teemadeks küberkiusamine, arvuti liigkasutus mängimisel, paroolide jagamine, tasuta allalaadimine, netisõbrad. Video: <http://vimeo.com/108759787>

Mängud ja testid

Mäng „Nastix seikleb internetis“ Mäng on mõeldud eelkõige 9-14-aastastele lastele turvalise internetikasutuse õppimiseks. Mängida saab nii eesti kui ka vene keeles. Nastixiga saavad mängijad selgeks: milline on turvaline parool, kuidas on mõistlik ennast internetis esitleda, millele peaks tähelepanu pöörama uue kasutajakonto loomisel, mis on privaatsus ja kuidas seda mõista interneti keskkonnas. Viirusteküsi langenud Nastixi arvuti ravitakse terveks ning hättasattunud mobiilikasutaja saab samuti abi. Eraldi minimängud on küberkiusamise ja sotsiaalvõrgustikes suhtlemise teemadel. Mäng: <http://www.targaltinternetis.ee/nastix/>

Testid: Mina ja arvutimaailm; virtuaalmaailm ja kaaslased; sotsiaalvõrgustikud; kuidas kaitsen oma arvutit/nutitelefoni Testid on valminud ITL-i projekti „See on turvaline IT“ raames ning on suunatud 12-16-aastastele õpilastele. Testid on leitavad: <http://www.itl.ee/veebiturvalisus/opilane.html>

Test - Kui tark sa oled? „Päriselt ka või?“ projekti raames koostatud test, mis on suunatud noortele nutiseadmete kasutamisega seotud teadlikkuse tõstmiseks. Test: <http://www.pariseltkavoi.ee/noortele/kui-tark-sa-oled>

Mäng: „Päästa liisa ID!“ Noortele suunatud Andmekaitse Inspektsiooni interaktiivne mäng isikuandmete kaitsmise kohta. Mäng: <http://video.just.ee/paastaliisaid/>

Kuldvillak „Nutitelefonid“ Mängige koos õpilastega kuldvillakut nutitelefonide teemal: <http://equizshow.com/play/17266>

Äppe learningapps.org keskkonnas:

- **Turvaline veebikäitumine** <http://learningapps.org/830645> (valikvastused)
- **E-ohutus** <http://learningapps.org/1178107> (grupeerimine)
- **Internetiohutus** <http://LearningApps.org/1290614> (võidusõit)

Kui teil on aega 1-2 ainetundi, siis viige läbi temaatiline tund ja/või vaadake etendust

Kui teil on aega 1-2 ainetundi, siis soovitame kasutada järgmisi materjale ja tegevusi ning kombineerida lähtuvalt vajadusest tegevused moodulitena kokku. Iga vanus, klass ja kool on erinev, seega võite julgelt kõiki materjale vastavalt oma äranägemisele kombineerida. Oluline on aga see, et lapsed saaksid rääkida ning pakkuda ise lahendusi. Tunni lõpuks võiks tekkida klassi seinale 4-8 reeglit või soovitus, kuidas internetis ellu jääda.

Tunnikavad

Tunnikavad Targalt Internetis veebilehel: <http://www.targaltinternetis.ee/opetajatele/tunnikavad/>. Tunnikavad on nii eesti kui ka vene keeles. Veebilehel on leitavad ka õppematerjalid, mida saab tundides kasutada. Tunnikavade teemad ja sihtrühmad:

- **Laps internetis.** Tunnikava eelkool – 2. klass;
- **Minu salapäevik.** Tunnikava 2.-3. klass;
- **Paroolid.** Tunnikava 2.-4. klass;
- **MINA internetis.** Tunnikava 3-4 klass;

- **Privaatsus internetis.** Tunnikava 3.-4. klass;
- **Suhtlemine võrgustikes.** Tunnikava 5.-6. klass;
- **Varikontod.** Tunnikava 5.-7. klass;
- **Privaatsus võrgustikes.** Tunnikava 5.-8. klass;
- **Liigne arvutikasutus.** Tunnikava 7.-9. klass;
- **Petukirjad.** Tunnikava 6.-9. klass;
- **Suhtlusportaalid.** Tunnikava 6.-9. klass;
- **Kiusamine.** Tunnikava 6.-9. klass;
- **Kuidas tulla toime küberkiusamisega.** Tunnikava 5.-9. klass;
- **Kohtumine vööraga.** Tunnikava 5.-7. klass;
- **Pornograafia internetis.** Tunnikava 7.-9. klass

Tunnikavad, mis on loodud ITL ja BCS poolt õpetajatele, kes soovivad käsitleda veebiturvalisusega seotud teemasid 12.-16. aastaste õpilastega (veebilehel <http://www.itl.ee/veebiturvalisus/opetaja.html>, seal on leitavad ka esitlused ja töölehed):

- **Mina ja virtuaalmaailm** Käsitletavat teemat: mina virtuaalmaailmas, milleks ma kasutan arvutit, millise pildi jätan endast, millisena teised mind näevad, kuidas kujundan enda virtuaalset identiteeti?
Tunnikava: http://www.itl.ee/veebiturvalisus/1_tunni_1_osa_Mina_ja_virtuaalmaailm.pdf
- **Virtuaalmaailm ja kaaslased** Käsitletavat teemat: sõbrad ja suhtluskaaslased, suhtlemine sotsiaalvõrgustikus, privaatsus.
Tunnikava: http://www.itl.ee/veebiturvalisus/1_tunni_2_osa_Virtuaalmaailm%20ja%20kaaslased.pdf
- **Sotsiaalvõrgustikud** Käsitletavat teemat: sotsiaalvõrgustiku tark kasutaja, ohud sotsiaalvõrgustikes, küberkiusamine.
Tunnikava: http://www.itl.ee/veebiturvalisus/2_tunni_1_osa_Sotsiaalvõrgustikud.pdf
- **Kuidas kaitsen enda arvutit/nutitelefoni?** Käsitletavat teemat: salasõna, programmide/äppide alla laadimine, Viirused/pahavara sotsiaalvõrgustikes.
Tunnikava: http://www.itl.ee/veebiturvalisus/2_tunni_2_osa_Kuidaskaitsearvutitnutitelefoni.pdf

Etendus

Netis sündinud (pikkus 95 minutit) Lavastus loodi VAT Teatri ja BCS Koolituse koostöös projekti "Teater Internetist" raames ja jutustab noortest, kes avastavad, kui seotud ja samas erinevad on virtuaal- ja reaalse maailma põimunud probleemid ning kui võrdsest palju on ohte ja võimalusi meie elu lahutamatuks osaks saanud internetikeskkonnas. Autor: Kristiina Jalasto (Tallinna Linnateater) Lavastaja: Margo Teder Kunstnik: Iir Hermeliin Helilooja: Jarek Kasar Osades: Katariina Ratasepp, Kristiina-Hortensia Port, Ago Soots, Meelis Põdersoo ja Martin Kõiv (Teater Vanemuine)
Video: <http://vimeo.com/88332912>

Muud põnevat vaatamiseks

Kas internet on inimõigus? (pikkus 3 minutit) Arutleb Indrek Riigor, ajaloo ja ühiskonna õpetuse õpetaja. Video: <http://youtu.be/2ktGeMwAMEE>

Kui usaldusväärne on internet? (pikkus 4 minutit) Arutleb Indrek Riigor, ajaloo ja ühiskonna õpetuse õpetaja. Video: <http://youtu.be/vlewcU8Hpc4>

Turvalisusest digiajastul (pikkus 15 minutit) Arutleb Maaria Punak, veebikonstaabel. Video: <http://youtu.be/76QtTDB-R4w>

2014. aasta Turvalise interneti päeva konverentsi „Nutikalt netis – kaitse ennast ja oma raha“ ettekannete videod: <http://www.targaltinternetis.ee/artiklid/2014-konverentsi-ettekanded/>

Nutiseadmete kasutuse uuring 2014 Uuringu eesmärk oli kaardistada Eestis elavate nutiseadmete kasutajate turvateadlikkus 6-aastaste ja vanemate elanike seas. Uuringuga saab tutvuda: <http://www.vaatamaailma.ee/nutiturvalisuse-uuring-seitse-last-kumnest-saab-nutitelefon-i-kasutada-piiramatu>

Kasulikud veebilehed

www.targaltinternetis.ee - veebileht, kust leiab temaatilisi õppematerjale, videoid, infot üritustest, uudiseid jne. Veebileht on suunatud nii lastele, lapsevanematele kui ka õpetajatele ning on nii eesti-, vene- kui ka ingliskeelne.

www.lasteabi.ee – Lasteabitelefoni 116111 veebileht, mille kaudu pakutakse nõu ja abi nii lastele kui ka lastevanematele ja lastega töötavatele spetsialistidele, ka internetiga seotud küsimustes.

www.arvutikaitse.ee - Arvutikaitse veebilehele on IT turvaspetsialist Aare Kirna kogunud erinevaid tehnilisi e-ohutuse alaseid soovitusi, mõistete selgitusi, linke vajalikele lugemismaterjalidele.

www.pariseltkavoi.ee - Tegemist on veebilehega, kus pööratakse tähelepanu nutiseadmete turvalisusele: võimalustele ja ohtudele. Välja on toodud seadused, sõnaraamat, akronüümid jne.

www.netiohud.ee – Veebileht lapsevanemale „Oska oma last netiohtude eest kaitsta“, mis valmis Riigi Infosüsteemide Ameti kampaania raames.

www.minuraha.ee - Tegemist on finantsinspektsiooni tarbijaveebiga, mis annab nõu oma rahaasjade paremaks korraldamiseks. Võimalik tutvuda e-poest ostmise, krediitkaardi kasutamise, PIN ja PUK koodide ning erinevate skeemidega, kuidas teie raha tahetakse enda kätte saada.

www.autor.ee - Tegemist on veebiga, milles tutvustatakse autorikaitse seadust puudutavat infot. Kuidas olla autor, milliste tegevuste tulemusel tekib teos ja milline on Eestis vastav seadusandlus autori kaitseks.

www.vihjeliin.ee – Veebileht, mille kaudu on võimalik teatada veebis leiduvast illegaalsest, eelkõige laste seksuaalset ärakasutamist esitavast materjalist. Veebileht on nii eesti-, vene- kui ka ingliskeelne.

www.aki.ee – Andmekaitse Inspektsiooni veebileht, kust leiab infot selle kohta, mida peab teadma isikuandmete töötlemisest ning juhiseid veebilehitseja turvalisest kasutamisest, kaamerate kasutamisest ja piltide avaldamisest jpm.

www.nutiturvalisus.ee – Veebileht, mis pakub nõu nutiseadmete turvalisemaks kasutamiseks.

www.koolielu.ee - Haridusportaal, kust õpetaja leiab temaatilisi õppematerjale.

<https://www.politsei.ee/et/nouanded/veebikonstaabel/> - Politsei veebileht, kust leiab infot veebikonstaablite tööst ja nõuandeid ning vastused korduma kippuvatele küsimustele.

www.saferinternetday.org – Turvalise interneti päeva veebileht, kust leiab infot, kuidas seda päeva erinevates maailma riikides, sh Eestis tähistatakse.

Lisainfo

Kerli Kuusk

Teavitustöö juht

Projekt „Tärgalt internetis“

MTÜ Lastekaitse Liit

kerli@lastekaitseliit.ee

